

imâm-ı rabbânî risaleleri

• MEBDE' VE ME'ÂD • MA'ÂRİF-İ LEDÜNNİYYE

• MÜKÂŞEFÂT-İ GAYBİYYE

Tasavvuf
Klasikleri

ŞİFİ

İÇİNDEKİLER

- 7 İmâm-ı Rabbânî
13 RABBÂNÎ İLHAMLAR / Mebde' ve Me'âd
145 ÂRİFLERİN HÂLLERİ / Ma'ârif-i Ledünniyye
149 Vahdet-i Şuhûd
257 MÂNEVÎ YOLCULUK / Mükâşefât-ı Gaybiyye
262 Seyr u Sülûk Mertebeleri

İmâm-ı Rabbânî

İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî hicrî 971 senesinin Şevval ayında (Mayıs 1564) Hindistan'ın Sirhind kasabasında doğdu. Soylarının, ikinci halife Hz. Ömer el-Faruk'a dayandığı söylenen Kâbil asıllı bir aileye mensuptur. Bu sebeple Ahmed Sirhindî'ye "Farukî" ve "Kâbilî" nisbeleri de izafe edilmektedir. Babası Şeyh Abdülehad, Çiştîyye ve Kâdiriyye tarikatlarından icazetli bir şeyh ve âlim idi. Ahmed Sirhindî ilk eğitimine Sirhind'de, babasının yanında başladı. Hafızlık yaptı ve babasından bazı dersler gördü. Sonra eğitimini geliştirmek için Siyâlkût'a (Sialkot) gitti. Mevlânâ Kemâl Keşmîrî'den ma'kûlât (aklî ilimler; mantık, felsefe), Mevlânâ Yâkûb Sarfî Keşmîrî'den de hadis okudu. On yedi yaşına geldiğinde (988/1581) zahirî ilimleri tamamlamış olarak babasının yanına döndü ve ders vermeye başladı. Bu arada Şeyh Abdurrahman Bedahşî'den icazetli olan Kâdî Behlûl Bedahşânî'den tefsir ve hadis okutma icazeti aldı.

Ahmed Sirhindî ilimle iştigal ettiği gençlik döneminde, takriben 18 veya 20 yaşlarında iken Hindistan'da Bâbürlülerin başkenti olan Agra'ya gitti. Orada Ekber Şah'ın önde gelen bürokratların-

dan Ebu'l-Fazl Allâmî'nin meclislerinde bulundu ve bir defasında onunla tartıştı. Tartışmanın sebebi Ebu'l-Fazl'ın peygamberlik müessesesi hakkındaki şüpheleri ve filozofları çok övmesi idi. Ahmed Sirhindî bu tartışmanın ardından peygamberliğin önemini anlatmak için *İsbâtü'n-nübüvve* isimli eserini kaleme aldı. O, yine bu dönemde Şîîlerle Sünnîler arasındaki bir ihtilaf üzerine *Risâle-i Redd-i Şîa* isimli eserini yazdı.

Bir süre sonra Ahmed Sirhindî'yi ziyaret etmek için babası Şeyh Abdülehad Agra'ya geldi. Bu ziyaretin ardından Sirhindî, babasıyla beraber memleketi olan Sirhind kasabasına döndü. Yolda Thânîser'e geldiklerinde, o şehrin önde gelenlerinden Şeyh Sultan'ı ziyaret ettiler. Bu ziyarette Şeyh Sultan, kızını Ahmed Sirhindî'ye nikâhladı. Sirhindî memleketine döndükten sonra babasına intisap ederek Çiştîyye ve Kâdirîyye tarikatlarına girmiş oldu. Babasının sohbetine devam etti ve kendisini tasavvufî ve ilmî eğitime verdi. Babası Abdülehad, 1007 (1599) senesindeki vefatına yakın Ahmed Sirhindî'ye hilâfet yani müridleri irşâd yetkisi verdi. Babasının vefatından sonra 1008 senesinin Rabûlâhir ayında (Ekim 1599) Ahmed Sirhindî hacca gitmek için Sirhind'den yola çıktı. Bu dönemde 37 yaşında idi. Delhi'ye geldiğinde dostu Mevlânâ Hasan Keşmîrî'nin tavsiyesi ile Delhi'nin Fîrûzâbâd mahallesinde irşâd ile meşgul olan Nakşbendî şeyhi Muhammed Bâkî Billah'ı ziyaret etti. Sirhindî, vefat eden babasının Nakşbendîyye'den övgüyle bahsettiğini biliyor ve bu tarıkata gıyaben ilgi gösteriyordu. Bâkî Billah, Ahmed Sirhindî'yi görünce ondaki yüksek kâbiliyeti sezdi ve âdeti olmadığı hâlde, kendisine intisap edip bir süre tekkesinde ve sohbetinde kalmasını rica etti. Sirhindî bu teklifi kabul etti ve Nakşbendîyye'ye intisabı başlamış oldu.

Ahmed Sirhindî'nin intisap ettiği dönemde Bâkî Billah mutluluğunu, bir dostuna yazdığı mektupta şöyle ifâde ediyordu: "Sirhind'den Şeyh Ahmed isminde ilmi çok, ameli güçlü bir

yiğit birkaç gün bizimle oturup kalktı. Ondan, çok ilginç hâller müşahede edildi. Muhtemelen âlemin kendisiyle aydınlandığı bir lamba olacak.”

Ahmed Sirhindî Bâkî Billah'ın yanında iki buçuk üç ay kadar kaldı. O dönemde yaşadığı mânevî hâlleri ve tasavvufî mertebeleri bazı mektuplarında anlatmıştır. Hac zamanı geçtiği için memleketi Sirhind'e dönen Ahmed Sirhindî, bu dönemde şeyhi ile mektuplaştı ve yaşadığı mânevî hâlleri ona bildirdi. Bir süre sonra tekrar Bâkî Billah'ı ziyaret eden Sirhindî bu ikinci ziyarette irşâd icazeti (hilâfet) aldı. Bu ziyaretin 1009 senesinin Ramazan ve Zilkade ayları arasında iki ay kadar sürdüğü söylenir. Tekrar Sirhind'e dönen Ahmed Sirhindî orada Nakşbendiyye usûlüyle halkı irşâda başladı.

Bâkî Billah'ın vefatından sonra irşâd hayatına Sirhind'de devam eden Ahmed Sirhindî müridlerine, dostlarına ve devlet adamlarına (Bâbürlü valilerine) mektuplar yazdı. Müridlerine yazdığı mektuplarda tasavvufî eğitim (seyr u sülûk) ve tasavvufî düşüncenin ince meselelerini ele alıyor, devlet adamlarına yazdığı mektuplarda ise daha ziyade İslâmî kurallara ve Ehl-i Sünnet mezhebine bağlılık gibi genel konulara temas ediyordu.

1014 (1605) senesinde Ekber Şah vefat etti ve oğlu Cihangir tahta geçti. Ahmed Sirhindî bu duruma çok sevindi. Çünkü Cihangir'in, babasının aksine İslâmiyet'e bağlı bir kişi olduğunu düşünüyordu. Ancak 1028 (1619) senesinde başkent Agra'ya, Bâbürlü padişahı Cihangir'in yanına çağrıldı. Cihangir onu sorguya çekti ve Govaliyâr (Gwalior) Kalesi'nde hapsedilmesini emretti. Bu hapis olayının sebebi hakkında kaynaklarda farklı rivayetler bulunmaktaysa da, asıl sebep, Sirhindî'nin müridlerinin artması ve padişahın bu durumu tahtı ve iktidarı için tehlike olarak görmesidir.

Ahmed Sirhindî, Govaliyâr Kalesi'nde bir yıl hapis hayatı yaşadı. Bu bir yıl içinde hapisteki insanlara İslâmiyet'i öğretti, onları irşâd etti. Bazı gayr-i müslimlerin de Müslüman olmasına vesile oldu. Bir yıl sonra serbest bırakıldı. Cihangir, *Tûzuk-i Cihangirî* isimli eserinde, Sirhindî'yi hapisten serbest bırakırken (1029/1620) hediye olarak 1000 rupye para verdiğini ve onu evine dönmek ile ordugâhta kendisinin yakınlarında kalmak arasında serbest bıraktığını söyler. Cihangir'e göre, Sirhindî padişahın yakınında kalmayı tercih etmiştir. Sirhindî, padişahın yakınında bulunmayı, onu İslâmî konulara teşvik etmek için iyi bir fırsat olarak düşünmüş ve ordugâhta kalmayı tercih etmiş olabilir. Nitekim bazı mektuplarında padişahın meclisine katıldığını ve dinî konularda sohbet ettiğini anlatır. Ancak o dönemde müridlerine ve oğullarına yazdığı bazı mektuplarda kışlada zorla kaldığını, sabrettiğini, sultan tarafından bir engelleme olduğunu söyleyerek bir nevî yarı hapis hayatı yaşadığını îmâ etmektedir. Cihangir, Ahmed Sirhindî'yi gitmek ile kalmak arasında serbest bıraktığını söylemiş ise de, Sirhindî'nin müridi Muhammed Haşim Kişmî, onun "padişahın baskısı ile" orduda kaldığını açıkça ifâde etmiştir. Dolayısıyla bazı kaynaklardaki "Kışlada kalmak şartıyla zindandan serbest bıraktı" cümlesi, ilk dönemler için muhtemelen daha doğrudur. Ahmed Sirhindî'nin bu dönemde padişahın askerleriyle birlikte iki üç sene boyunca bazı şehirlerde dolaştığı bilinmektedir.

Ahmed Sirhindî'nin h. 1032 (1623) senesinde Ecmir'de (Ajmer) olduğu bilinmektedir. O dönemde Padişah Cihangir de Ecmir'de idi. Cihangir 55. doğum gününde (17 Rabîulevvel 1032) yakınlarına hediyeler dağıtırken Sirhindî'ye de 2000 rupye para hediye etmiştir. Bu dönemde Sirhindî ile padişahın iyi ilişkiler içinde oldukları görülmektedir. 1033 (1623-24) senesinde tam olarak serbest olduğu görülen Ahmed Sirhindî bu senenin Rabîussânî ayında (Ocak-Şubat 1624) kendisini ziyarete gelen

oğullarıyla birlikte Ecmir'den Sirhind'e dönmüş ve ömrünün son yılını memleketi olan Sirhind'de geçirmiştir.

Ahmed Sirhindî son zamanlarını münzevî bir şekilde geçirdi. Cuma namazı haricinde evinden çıkmıyordu. Vefatından birkaç ay önce nefes darlığı çekmeye başladı. 28 Safer 1034 (10 Aralık 1624) tarihinde vefat etti ve doğum yeri olan Hindistan'ın Sirhind kasabasında defnedildi. Vefat ettiğinde şemsî takvim hesabıyla 60 yaşında idi.

İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî'nin "Müceddid-i Elf-i Sâni" (hicri ikinci bin yılın yenileyicisi) lâkabına istinaden müridleri ile devam eden Nakşbendî koluna "Müceddidiyye" adı verilmiştir.

Ahmed Sirhindî vefat ettiğinde geriye birkaç yetişkin çocuk, birçok mürid ve halife, çok sayıda mektup ve birkaç risale bırakmıştır. Eserleri şunlardır: *İsbâtü'n-nübüvve*, *Redd-i Şîa (Te'yîd-i Ehl-i Sünnet)*, *Risâle-i Tehlîliyye*, *Ta'likât ber Şerh-i Rubâiyyât-ı Hâce Bâkî Billah*, *Maârif-i Ledünniyye*, *Mebde' ve Me'âd*, *Mükâşefât-ı Gaybiyye*, *Mektûbât*. Sirhindî'nin eserlerinin önemli bir özelliği, başka sûfîlerin sözlerinin muayyen bir sıra ile yazılmasından oluşan bir "derleme" olmayıp, müellifin çoğunlukla kendi tasavvufî tecrübeleri ve keşiflerini ihtiva eden orijinal eserler olmalarıdır.¹

İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî hem yöneticilerin İslâm'a aykırı davranışlarına sessiz kalmamış, hem bid'atlara göz yuman âlimleri eleştirmiş, hem de sûfîler ile âlimleri, tekke ile medreseyi uzlaştırmak için çaba sarfetmiş bir yenilikçidir. O, dini ihya faaliyetleri, tasavvufa getirdiği yeni yorumlar ve sonraki nesiller üzerindeki tesiriyle tarihte iz bırakmış önemli bir şahsiyet, bir müctehid ve bir ekoldür. Onun kişiliği ve fikirleri vefatından asırlarca sonra, özellikle Hint Altkıtası'nda hem "ilmî" muhitlerce,

1 İmâm-ı Rabbânî hakkında daha geniş bilgi için bk. Necdet Tosun, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî: Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri*, İstanbul 2005.

hem de “özgürlük”, “ıslah” ve “ihya” hareketlerinin önde gelen temsilcileri tarafından yeniden keşfedilmiştir. Önemli bir İslâm düşünürü ve aynı zamanda Müceddidiyye mensubu olan Şâh Veliyyullah Dihlevî ile 19. yüzyılda Hindistan’da Müslümanların hâkimiyeti için fiilî mücadeleye girişen Ahmed Şehîd Birilvî’nin İmâm-ı Rabbânî’den etkilendikleri anlaşılmaktadır. Kafkaslar’da Ruslara karşı yürütülen millî mücadelenin önderliğini yapan Şeyh Şâmil’in de Müceddidiyye’nin kolu olan Halidiyye’ye mensup olduğu bilinmektedir. Ayrıca 18 ve 19. yüzyıllarda Orta Asya Müslümanları arasında ortaya çıkan ve medrese müfredatı başta olmak üzere din eğitiminde bir dizi yenilik teklif eden Cedîdci ekolün önde gelen temsilcilerinden çoğunun Nakşbendî-Müceddidî mensubu olduğu dikkate alınırca, İmâm-ı Rabbânî’nin tesir sahasının genişliği daha iyi anlaşılır.²

2 Müceddidî mensubu Cedidcilerden bazıları hakkında Diyânet İslâm Ansiklopedisi’nin şu maddelerine bakılabilir: “Âlimcan Barudî”, “Kursavî”, “Mercânî”.

RABBÂNÎ İLHAMLAR
Mebde' ve Me'âd

Mebde' ve Me'âd Risalesi Hakkında

Tasavvufî yolculuğun mertebelerini, bazı tasavvufî hâlleri ve keşfleri, Allah'ın zât ve sıfatları hakkında ince bilgileri ve kalamî konuları ele alan Farsça bir eserdir. İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî'nin farklı zamanlarda yazdığı 61 parça yazısının, müridlerinden Muhammed Sıddîk Bedahşî Kişmî (ö. 1050/1640) tarafından 1019 (1610) senesinde derlenmesiyle oluşmuştur. Farklı zamanlarda yazılan müsvedde notların toplanmasıyla oluştuğu için eserde konu bütünlüğü görülmemektedir. Bununla birlikte eser, İmâm-ı Rabbânî'nin tasavvufî görüşlerinin bir hulasasını ihtiva ettiği için oldukça önemlidir ve “*Mektûbât*'in özeti” diye nitelenmesi mümkündür. Ayrıca o, *Mektûbât*'ta bulunmayan birçok yeni bilgiyi de içermektedir. İmâm-ı Rabbânî bu eserde konuları ele alırken çoğunlukla tasavvuf yolunda nail olduğu keşf ve ilhâmlara, kendi ruhî tecrübelerine atıflar yapmıştır. Bu da eserin önemini arttırmaktadır. Müellif, eserin ilk bölümlerinde tasavvuf yolundaki mânevî yolculuğunu, bu yolculuğun başlangıç (mebde') ve sonunu (me'âd) anlattığı için esere *Mebde' ve Me'âd* ismi verilmiş olmalıdır.

Mebde' ve Me'âd'ın Farsça aslı Delhi, Lahor ve Karaçi'de neşredilmiş, İstanbul'da Karaçi neşrinin tıpkı basımı yapılmıştır. Ayrıca eser Gulâm Mustafa Hân tarafından Urducaya çevrilmiştir.

Mebde' ve Me'âd, Osmanlı döneminde Harputlu Beyzade Ali Efendi (ö. 1322/1904) tarafından Türkçeye çevrilmiş, bu çeviri Ali Sırrı tarafından neşredilmiştir (Kastamonu 1290/1873). Ağdalı bir dille yapılan bu tercüme, günümüz Türk okuyucusunun istifâdesinden oldukça uzaktır. Bu tercümeden nakledilecek bir cümle, konunun anlaşılması için kâfîdir (ikinci bölümün ilk cümlesi): “Dahi câmi-i kemâlât-ı ferdiyyet olan kutb-i irşâd ziyâde azîzü'l-vücûddur. Çün kurûn-i ba'îde ve ez mân-ı bî şumârdan sonra bu kısım gevher vücûda getürürler...” (s. 10-11)

Mebde' ve Me'âd, Arapçaya Muhammed Murâd Kazânî Minzelevî (ö. 1352/1934) tarafından tercüme edilip yayınlanmıştır.³ Ayrıca Muhammed Masûm Ömerî Dihlevî (ö. 1341/1922) tarafından da Arapçaya çevrildiği bilinmektedir.⁴

Mebde' ve Me'âd hakkında Demetrio Giordani tarafından Fransızca bir tez yapılmış⁵ ayrıca eser bu şahıs tarafından İtalyancaya çevrilip yayınlanmıştır.⁶ *Mebde' ve Me'âd* İngilizce'ye henüz çevrilmemiş ise de Dr. Arthur Buehler tarafından İngilizce bir makale ile tanıtılmış ve bazı nakiller yapılmıştır.⁷

3 Ahmed Sirhindi, Tercümetü Risâleti'l-Mebde' ve'l-me'âd (trc. M. Murâd Kazânî), Mu'arrabü'l-Mektûbât (ed-Dürerü'l-meknûnâtü'n-nefise), Mekke 1317/1899, kenarında, cilt: II, s. 2-162.

4 Muhammed Ma'sûm Ömerî Dihlevî, Seb'u esrâr fî medârici'l-ahyâr (Arp. trc. Ebu's-Şeref Muhammed Abdülkadir Müceddidî Medenî), İstanbul 1331, s. 17.

5 Demetrio Giordani, Experiences Mystiques d'un Soufi Indien du XVIIe Siecle: Le Mabda' o Ma'âd de Shaykh Ahmad Sirhindi, Paris, CNRS, 2004.

6 Şâh Ahmad Sirhindi, L'inizio e il Ritorno: Mabda' o Ma'âd (trc. Demetrio Giordani), Milano 2003.

7 Arthur Buehler, “Sirhindi's Indian Mujaddidi Sufism: Selections from the Mabda' wa Ma'âd”, Journal of the History of Sufism, IV (2004) , s. 209-228.

Eser, tarafımızdan günümüz Türkçesine ilk defa çevrilirken Farsça aslının iki ayrı baskısı esas alınmıştır. Bunlar Karaçi 1968 baskısı ile, Lahor'da 1965'te *Resâil-i Müceddidiyye* adıyla yayınlanan mecmua içindeki nüshadır. Eserin aslında bölüm başlıkları bulunmamakla birlikte, Lahor neşrini hazırlayan Mahbûb İlâhî konulara uygun başlıklar eklemiştir. Bu başlıklardan bazıları, okuyucular için faydalı olacağı düşüncesiyle tercümeyle alınmıştır.

Prof. Dr. Necdet Tosun

Bismillâhirrahmânirrahîm

Her işin başında ve sonunda hamd Allah Teâlâ'ya mahsusdur. Habîbi Muhammed'e^(as) ve onun övgüye lâyık olan ailesine selâm ederim.

Bundan sonra derim ki; bu eser, ince ve yüksek işaretleri, hassas sırları ihtiva eden şerefli bir risaledir. Yazarı, yiğitlerin önderi, Allah Teâlâ'nın insanlara delili ve rehberi, aktâb ve evtâdın lideri, abdâl ve efradın kıblesi, Fatiha suresinin sırlarını açan, hicrî ikinci bin yılın yenileyicisi (Müceddid), Üveysî, Rahmânî, Rabbânî ârif, İslâm ve Müslümanların efendisi, şeyhimiz ve imamımız Şeyh Ahmed Farukî Hanefî Nakşbendî'dir. Onun hidayet güneşleri yüksek ufuklarda sürekli parlasın ve insanlar onun feyz bahçelerinden faydalansın. Yardım istenecek yalnız Allah'tır, güvenilecek olan da ancak O'dur.

1. Bölüm: Mânevî Yolda Yükseliş ve İniş Mertebeleleri

Bu dervişin gönlüne tasavvuf yolunun arzusu düşünce, Allah Teâlâ'nın lütfu onu Hâcegan (Nakşbendî) silsilesinin halifelerinden birine (Bâkî Billah'a) ulaştırdı. Oradan bu büyüklerin tarikat usûlünü aldı ve bu zâtın sohbetine devam etti. Onun teveccühünün (mânevî nazarının) bereketi ile, Kayyûmiyyet sıfatında yok olmak (her şeyi idare edenin Allah Teâlâ olduğunu idrak etmek) sûretiyle oluşun Hâcegan cezbesi bu dervişte hâsıl oldu. Tasavvuf yolunun sonunda kazanılacak hâllerin (yani daimî huzurun) başlangıçta oluşması geleneğinden de bir hisse nasip oldu. Cezbenin oluşmasından sonra sülûkte yani mânevî ilerleme yolunda karar kıldı. Bu mânevî yükselme yolunu Allah'ın arslanı sıfatıyla anılan Hz. Ali'nin ruhaniyetinin terbiyesi ve yardımı ile nihayete ulaştırdı. Yani terbiyecisi ve feyz kaynağı olan ilâhî isme kadar yükseldi. O isimden de kâbiliyyet-i ûlâ ve Hakikat-ı Muhammediyye denen mertebeye kadar Hz. Hâce Nakşbend'in^(ks) ruhaniyetinin yardımı ile yükseldi. Oradan, Hz. Ömer el-Faruk'un^(ra) ruhaniyetinin yardımıyla daha yükseğe çıkmak nasip oldu. Oradan o kâbiliyetin (ve mertebenin) üzerindeki

bir mertebeye çıktı ki, o kâbiliyet bu yeni makamın tafsîli, bu yeni makam da o kâbiliyetin icmali (özeti) gibidir. Bu makam, aktâb-ı Muhammediyye'nin (Hz. Muhammed'in ümmetinde kutub olan velîlerin) mertebesidir. Buraya yükselmek, Hz. Muhammed'in^(as) ruhaniyetinin terbiyesi ile oldu. Bu makama ulaşmada bu dervişe bir miktar da Hâce Nakşbend'in halifesi ve kutb-i irşâd olan Hâce Alâeddîn Attâr hazretlerinin ruhaniyetinin yardımı ulaştı. Kutubların (yani büyük velîlerin) yükselişinin sonu bu makama kadardır. Gölge mertebeleri (dâire-i zilliyet) burada son bulur. Bundan sonra ya "hâlis asıl" vardır ya da "gölge ile karışık asıl". Efrad (seçkin velîler) bu mertebeye ulaşmakla imtiyaz sahibi olmuşlardır. Kutub derecesindeki velîlerden bazıları efrad derecesindeki velîlerle sohbet etmeleri sebebiyle "gölge ile karışık asıl" makamına kadar yükselebilirler, o mertebeye nazar edebilirler. Ancak "hâlis asıl" mertebesine ulaşmak ya da ona nazar edip bakmak, dereceleri farklı olmakla birlikte efrada mahsustur. "Bu Allah'ın lütfudur, dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibidir. (el-Hadîd, 57/21)."

Bu dervişe kutbiyyet-i irşâd hil'ati (irşâdın kutbu olmayı sembolize eden mânevî cübbe), kutubların makamı olan mertebeye ulaştıktan sonra, din ve dünyanın efendisi Hz. Muhammed^(as) tarafından giydirildi. Bu dervişi o makam ile şerefledirdiler.

Sonra Allah Teâlâ'nın yardımı tekrar onun hâlini kapladı. Bu mertebeden daha yükseğine yöneltti. Birdenbire gölge ile karışık asıl mertebesine götürdü. Önceki makamlarda olduğu gibi, bu makamda da bir tür fenâ ve bekâ hâli oluştu. Buradan asıl makamlarına yükselmeyi nasip edip "aslın aslı"na ulaştırdı. Asıl mertebelerinde ilerleme ve mânevî seyahat olan bu son yükseliş (urûc, mîrâc) Gavsü'l-azam Abdülkadir Geylanî^(ks) hazretlerinin ruhaniyetinin yardımı ile oldu. O hazret, tasarruf gücü ile bu fakîri o makamlardan geçirip aslın aslına ulaştırdı. Oradan

da tekrar âleme (dünyaya) döndürdüler. Her makamı sırasıyla (yukarıdan aşağı geçirerek) geriye getirdiler.

Bu dervişe, son yükseliş kendisine has olan ferdiyyet (efrad velîlik) nisbetinin mayası, muhterem babasından kalmıştı. Babası da onu güçlü cezbe sahibi ve kerametleriyle meşhur bir zâttan almıştı. Fakat bu derviş, basiretinin zayıflığı ve bu nisbetin ortaya çıkışının azlığı sebebiyle, sülûk (mânevî yolculuk) mertebelerini aşmadan önce o nisbeti ve mânevî hâli kendisinde bulamıyordu. Ondan asla haberi de yoktu. Yine bu dervişe nafîle ibadetler, özellikle de nafîle namazlar konusunda babasından bir yardım gelmişti. Muhterem babasına da bu saadet, Çiştîyye tarîkatındaki şeyhinden ulaşmıştı.

Ayrıca bu dervişe (İmâm-ı Rabbânî'ye) ledünnî ilimler, yani Allah vergisi bilgiler Hızır'ın^(as) ruhaniyeti yoluyla ulaşmıştı. Ancak bu durum, kutubların makamından daha yükseğe geçemediği dönemde idi. O makamdan geçip yüksek makamlara çıktıktan sonra ilimleri almak, kendi hakikatından olur. (İlimleri) kendisinde, kendisiyle ve kendisinden bulur. Başkasının araya girmesine yer ve imkân kalmaz.

Bu derviş, “seyr anillâh billâh” diye tabir olunan makamlardan iniş zamanında diğer silsilelerdeki şeyhlerin makamlarından da geçti. Her makamdan bol nasip aldı ve o makamın şeyhleri ona yardımcı oldular. Kendi nisbet ve mânevî hâllerinin özünden ona bol nasip verdiler. Önce Çiştîyye tarîkatı büyüklerinin makamından geçti ve o makamdan büyük bir nasip aldı. O büyük şeyhler içinde Hâce Kutbüddîn (Bahtiyar Kâkî) kendisine diğerlerinden daha çok yardım etti. Gerçekten bu zâtın o makamda büyük bir değeri vardır ve o makamın reisidir.

Sonra Kübreviyye tarîkatı büyüklerinin makamından geçmek nasip oldu. (Çiştîyye ve Kübreviyye meşâyihinin bulunduğu) bu iki makam, mânevî yükseliş itibariyle aynı hizadadırlar. Ancak

yukarıdan iniş esnasında (Kübrevîlerin bulunduğu) bu makam, o caddenin sağ tarafında (Çiştîlerin bulunduğu) birinci makam ise sol tarafında yer alır. Bu cadde öyle bir yoldur ki, irşâd kutublarının büyüklerinden bazıları bu yoldan ferdiyyet (efrad velîler) makamına giderler ve sonun sonuna ulaşırlar. Sadece efraddan olanlar için ise ayrı bir yol vardır. Kutubluk olmadan bu cadeden geçilemez. (Kübrevîlerin bulunduğu) bu makam, ilâhî sıfatlar makamı ile bu cadde arasında bulunur. O, sanki bu iki makam arasında perde gibidir ve ikisinden de hissesi ve nasibi vardır. (Çiştîlerin bulunduğu) birinci makam, o caddenin diğer tarafındadır. Bu sebeple ilâhî sıfatlarla münasebeti azdır.

Sonra Şeyh Şihabeddin'in reisi olduğu Sühreverdiyye tarîkatı büyüklerinin makamından geçmek nasip oldu. Bu makam, Hz. Peygamber'in^(as) sünnetine tâbi olma ve yoluna uymanın nuru ile aydınlanmıştır, üstün de üstünü müşahede etme nuru ile süslenmiştir. İbadetlerde başarı ve devamlılık o makamın dostudur, oraya ulaştırır. Nafile ibadetlerle meşgul olan ve gönülünü bu ibadetlerle süsleyen bazı tam olgunlaşmamış sâlikler (tasavvuf yolcuları), ibadetlerin bu makam ile irtibatından dolayı bu makamdaki bir nasip almışlardır. Nafile ibadetler asaleten (doğrudan) bu makam ile irtibatlıdır. Diğer tasavvuf yolcuları -mânevî yolun başında olsun sonunda olsun- hepsi bir vasıta ile (dolaylı yoldan) bu makamla irtibat kurarlar. Bu makam çok güzeldir. Bu makamda görülen nurâniyet diğer makamlarda azdır. Bu makamın şeyhleri, Hz. Peygamber'e tam tâbi olmaları sebebiyle yüksek derece sahibidirler ve benzerleri arasında müm-taz şahsiyetlerdir. Onlara bu makamda nasip olan şey (mânevî mertebe), diğer mertebelerde -yükseliş yönünden daha yukarıda olsa bile- ele geçmez.

Bundan sonra cezbe makamına indirdiler. Bu makam, sayısız cezbe makamlarını ihtiva etmektedir. Oradan da aşağı indirdiler. İniş mertebelerinin sonu hakikat-ı camia olan kalp makamıdır.

Halkı irşâd etmek ve olgunlaştırmak bu makama inmeye bağlıdır. (Bu fakîri) o makama indirdiler. Bu makamda tam olarak yerleşmeden önce tekrar bir yükseliş vukû buldu. O zaman aslı da gölge gibi geçip geride bıraktı. Kalp makamında olan bu yükselişten temkine ulaştı, (kalp makamına yerleşti). Vesselâm.

2. Bölüm: İrşâd Kutbunun Feyzi

Ferdiyyet kemâlâtını (efrad velîlerin yüksek hâllerini) da kendisinde bulunduran bir irşâd kutbu çok nadir bulunur. Böyle bir cevher birçok asırlardan sonra meydana gelir. Karanlık âlem, onun gelişinin nuru ile aydınlanır. Onun irşâd ve hidayet nuru bütün âlemi kuşatır. Arş'ın tepesinden dünyanın ortasına kadar her kime doğru yol, hidayet, îmân ve marifet gelse, onun vasıtasıyla gelir, ondan istifâde eder. Onun aracılığı olmadan hiç kimse bu nimete ve şansa ulaşamaz. Onun hidayet nuru okyanus gibi bütün âlemi kuşatmıştır. Ve bu deniz donmuş gibi hiç hareket etmez. O büyük zâta ihlâs ile yönelen ya da o zâtın kendisine yönelip hâline teveccüh ettiği kişinin gönlünde bu yöneliş ânında bir pencere açılır. O pencere yoluyla bu denizden teveccüh ve ihlâsı nisbetinde içip kanar, gönlüne feyz dolar. Allah'ı zikretmeye yönelen ve bu zâta, inkârından değil de onu tanımadığı için hiç yönelmeyen kişi de bu feyzen istifâde eder. Ancak birinci durumdaki feyz, ikinci duruma göre daha fazladır.

Ancak bir kimse, o büyük zâtı inkâr etse, onun büyüklüğünü kabul etmese veya o zât ondan incinse, o kişi Allah'ın zikri ile

ne kadar meşgul olsa da, gerçek anlamda doğru yolu bulmaktan mahrumdur. Onun inkârı, feyz yolunu kapatır. O büyük zât, o kişinin istifâde etmemesini istemediği ve zarar görmesini arzulamadığı hâlde, gerçek hidayet ona erişmez. O kişide hidayet varsa bile bu, hidayetın sûreti ve görüntüsüdür. Özü olmayan görüntünün de faydası azdır. O büyük zâta karşı ihlâs ve muhabbet gösteren kişiler, Allah'ı zikretmekten ve ona teveccühten uzak kalsalar bile, sırf muhabbetleri sebebiyle hidayet nuru onlara ulaşır. Hidayete tâbi olanlara selâm olsun!

3. Bölüm: İrşâd Makamı

Bu fakîre (mâneviyattan) açılan ilk kapı, (Hakk'ı) bulma zevki idi, bulmanın kendisi değildi. İkinci hâlde bulmak nasip ve müyesser oldu, bulmanın zevki gitti. Üçüncü hâlde ise bulmanın zevki gibi bulmak da kayboldu. İkinci hâl, kemâl (olgunluk) hâli ve velâyet-i hâssa (özel velîlik) mertebesine ulaşmaktır. Üçüncü hâl ise başkalarını kemâle erdirmek, irşâd ve Hakk'a davet için halkın arasına dönmektir. İlk hâl sadece cezbe yönünde kemâldir. Ona sülûk (mânevî yolda ilerleme) eklenince ikinci hâl oluşur, sonra da üçüncü hâl meydana gelir. Seyr u sülûk yani mânevî eğitim yapmamış olan bir meczûbun ikinci ve üçüncü hâllerden asla nasibi olamaz. Kâmil ve kemâle erdirici olan mürşid, cezbese sülûkünden önce olandır. Ardından sülûkü cezbeseinden önce olan mürşid gelir. Bu iki grubun dışında kalanlar (sadece meczûb ya da sadece sâlik olanlar) kâmil ve başkalarını kemâle erdirici olamazlar. Aklı ermeyenlerden olma! Salât ve selâm insanların en hayırlısı Efendimiz Hz. Muhammed'e ve temiz ailesine olsun.

4. Bölüm: Son Hâlin Başlangıca Yerleştirilmesi

Bu derviş, Rabîulâhir ayının sonlarında bu büyük silsilenin (Nakşbendiyye) halifelerinden olan bir azizin hizmet ve sohbetiyle müşerref oldu ve bu büyüklerin yolunu ondan aldı. Aynı yıl Recep ayının ortalarında, tasavvuf yolunda sonda ulaşılan hâllerin başlangıca yerleştirilmiş olduğu “Nakşbendî huzuru” (sürekli Allah Teâlâ'nın huzurunda olduğunu idrak etme hâli) nasip oldu. Bâkî Billah^(ks) buyurdu ki: “Nakşbendî nisbeti, bu huzurdan ibârettir.” On sene ve birkaç ay sonra Zilkade ayının ilk yarısında, başlangıca yerleşmiş olan son hâl, ilk ve orta hâllerin perdeleri arkasından yüz gösterdi, peçeyi yırttı ve göründü. Kesin olarak anlaşıldı ki, başlangıçtaki hâl, bu isimden bir sûret ve görüntü, bu vücûddan bir heykel ve bu müsemmadan sadece bir isim imiş. Aralarında çok büyük fark vardır. İşin hakîkatı ve sırrı burada ortaya çıktı. Tatmayan bilmez.

Salât ve selâm insanların efendisine, muhterem ailesine ve yüce ashabına olsun.